

فرمانک شهادت

از دیدگاه قرآن و سنت

مجتبی نوروزی

سوشناسه: نوروزی، مجتبی، ۱۳۵۴

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ شهادت از دیدگاه قرآن و سنت/ مجتبی نوروزی.

مشخصات نشر: مشهد: نسیم رضوان، ۱۳۸۹. مشخصات ظاهری: ۲۸۸ س.

شابک: ۴ - ۰ - ۹۰۳۴۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸ وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: نمایه. یادداشت: واژه‌نامه.

موضوع: شهادت - موضوع: تمهات - جنبه‌های قرآنی موضوع: شهادت - احادیث

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ ف ۴ ن ۸۷ / ۶ / ۶۳۱ BP رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۵۷۵۶۳

فرهنگ شهادت از دیدگاه قرآن و سنت

نویسنده: مجتبی نوروزی

ناشر: نسیم رضوان

حروفچینی و صفحه‌آرایی: احمد رضوی

طرح جلد: محمدرضا مبری

چاپ و صحافی: دانشگاه فردوسی مشهد

نوبت چاپ: اول بهار ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۴ - ۰ - ۹۰۳۴۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸

قیمت: ۴۳/۰۰۰ ریال

انتشارات نسیم رضوان

نشانی: مشهد، کدپستی ۹۱۳۵۶، ۴۵۳۹۸

تلفن: ۰۹۱۵۵۱۰۰۹۲۶ و ۰۲۳۲۲۳۱ - ۰۵۱۱ فکس: ۰۲۲۱۴۱۳ - ۰۵۱۱

نشانی پست الکترونیک:

انتشارت: Nasim.Rezvan@gmail.com

نویسنده: MojtabaNoruzi@gmail.com

مرکز پخش:

مشهد، خیابان خسروی نو، ابتدای کوچه آیت الله خاسنه‌ای، مرکز فرهنگی

ولی عصر (عج) ۲۲۵۵۲۹۲ - ۰۵۱۱

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

ان هذا القرآن يهدي للتي هي اقوم

لوح تقدیر

جناب آقای محبتی نوبختی به پاس کسب مقام شوم در رشته پایان نامه کارشناسی ارشد
 سومین دوره آتساب پایان نامه های برتر قرآنی دانشجویان دوازدهمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم تهران
 این لوح به شما تقدیم می گردد.
 توفیق روز افزون شما در راه ترویج فرهنگ انسان ساز قرآن را از درگاه خداوند متعال مسئلت می نمایم.

احمد سجادی
 وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
 (امضاء)

پیر تقی
 وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
 (امضاء)

کسب رتبه ی سوم پایان نامه های دوره ی کارشناسی ارشد

دوازدهمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم

تهران - سال ۱۳۸۳

چکیده

یکی از مفاهیم بسیار اساسی و ارزشمند در جهان بینی اسلامی مفهوم «شهادت» است. شهادت در فرهنگ اسلامی دارای دو معنای متفاوت است: معنای خاص و دیگری معنای عام و گسترده؛ معنای خاص شهادت همان گشته شدن در راه خدا در میدان جهاد است که احکام خاصی در فقه اسلامی دارد، از جمله عدم نیاز به غسل و کفن و تدفین آنان با لباس خونین خود.

اما معنای وسیع شهادت که در روایات فراوانی به اشاره شده است، این است که انسان در مسیر انجام وظیفه‌ای الهی گشته شود یا بسپرد و هرکس در چنین انجام چنین وظیفه‌ای به هر صورت از دنیا رود. شهید محسوب می‌شود که در واقع این گونه افراد در حکم شهید هستند و خداوند از فضل و رحمت خویش، اجر و منزلت شهیدان را به این گونه افراد داده است، ولی احکام خاص شهید را ندارند.

«شهادت» نه تنها برای کسانی که توفیق آن را می‌یابند، «رسنگاری بزرگ» محسوب می‌شود؛ بلکه در بعد اجتماعی آن باعث حفظ و بقای موجودیت نظم اسلامی و ارزش‌های دینی می‌شود. با گسترش «فرهنگ شهادت» و روحیه «شهادت طلبی» در جامعه و ترویج آن در بین شافعی مردم به خصوص نسل جوان می‌توان به نتایج بزرگی در تثبیت و تقویت پایه‌های دینی و معنایی استفاده و اسلامی رسید.

فرآن کریم در ده مورد به طور صریح به مسئله «شهید و شهادت» پرداخته و به مواردی چون حیات شهیدان، برخورداری آنان از فضل و رحمت و مغفرت الهی و نعمت‌های مادی و معنوی، آموزش گناهان شهید، رزق نیکو برای شهیدان، دخول در بهشت و ... اشاره کرده است.

در روایات نیز که «شهادت» معنای وسیعی داشته و حتی غیر گشته شدن در راه خدا را نیز شامل می‌شود، به فضیلت و ارزشمندی «شهید و شهادت» و جایگاه و منزلت آنان اشاره شده است و از شهادت به عنوان بالاترین نیکی‌ها، و شرفمندانه‌ترین مرگ‌ها یاد شده است.

شهادت در راه خدا همواره یکی از آرمان‌ها و آرزوهای انجمنی معصومین (ع) و اصحاب خاص آنان بوده است که در مواقع مختلف، آرزوی توفیق و دستیابی به این «فیء عظیم» و سعادت ابدی را داشته‌اند و آن را در قالب دعا و نیایش مطرح کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها:

جهاد فی سبیل الله، قتل فی سبیل الله، شهادت، شهید، فرهنگ شهادت، شهادت طلبی.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۷

فصل اول: شهید و شهادت در لغت و اصطلاح

شهید و شهادت در لغت.....	۲۵
شهید و شهادت در اصطلاح.....	۲۸
وجه تسمیه‌ی «گشته شدن» در راه خدا به شهید.....	۳۰

فصل دوم: کاربرد قرآنی ماده «شهد» و مشتقات آن

۱- ساختار فعلی.....	۳۵
الف: گواهی دادن، شهادت دادن.....	۳۵
ب: دریافتن، درک کردن.....	۳۵
ج: گواه گرفتن، به شهادت طلبیدن.....	۳۶
د: گواه بودن.....	۳۶
هـ: حاضر بودن.....	۳۶
۲- ساختار اسمی.....	۳۶
۱- شاهد.....	۳۶
الف: گواهی دهنده به حق، شهادت دهنده.....	۳۷
ب: حاضر.....	۳۷
ج: یکی از نام‌های پیامبر اکرم (ص).....	۳۷
د: جبرئیل.....	۳۷
۲- شهود.....	۳۸
الف: شاهد، گواه.....	۳۸

۳۸	ب: حضور.....
۳۸	۳- شهید.....
۳۹	الف: به عنوان یکی از اسماء الهی.....
۳۹	ب: فرشته‌ی موکل بر آدم.....
۳۹	ج: شاهد و گواه .....
۳۹	د: حاضر.....
۳۹	هـ: ائمه پیامبر اسلام ﷺ.....
۴۰	۴- شهداء.....
۴۰	الف: گواهان.....
۴۰	ب: شریک و یار.....
۴۰	ج: کشته شده‌ی در راه خدا.....
۴۱	د: حاضر.....
۴۱	۵- تنهاده.....
۴۱	الف: گواهی دادن.....
۴۱	ب: آشکار (خلاف پنهان).....
۴۱	۶- متهود.....
۴۲	الف: قیامت.....
۴۲	ب: حضور.....
۴۲	ج: مورد شهادت و گواهی.....

فصل سوم: تبیین مفهوم فرهنگ شهادت

۴۵	تعریف فرهنگ.....
۴۵	ابعاد مختلف فرهنگ.....
۴۵	۱- بعد مادی فرهنگ یا فرهنگ مادی.....
۴۶	۲- بعد غیر مادی فرهنگ یا فرهنگ معنوی.....
۴۶	تعریف فرهنگ شهادت.....
۴۷	کارکردهای مختلف فرهنگ شهادت.....

۱ - فدا کردن جان برای حفظ ارزشها.....	۴۷
۲ - عزت بخشیدن به افراد جامعه و زیر بار ذلت نرفتن.....	۴۷
۳ - ایجاد روحیهی ظلم ستیزی و عدالت طلبی در جامعه.....	۴۸
۴ - ترویج فرهنگ ایثار و از خود گذشتگی.....	۴۸
۵ - عامل استقلال و حفظ تمامیت ارضی کشور در مقابل بیگانگان.....	۴۸
۶ - خدا محوری در مقابل خود محوری.....	۴۸
۷ - توجه به آخرت و بی اعتنایی به دنیا.....	۴۹
۸ - سازش ناپذیری در مقابل دشمنان خدا.....	۴۹
۹ - پیروی و اطاعت از رهبری ثاپای جان.....	۵۰
۱۰ - حرکت در مسیر کمال.....	۵۰
۱۱ - صبر و استقامت در برابر مشکلات برای نیل به اهداف عالیه.....	۵۰
۱۲ - حضور فعال در صحنه های دفاع از حق.....	۵۰
۱۳ - اصلاح و سازندگی جامعه.....	۵۱
۱۴ - گسترش روحیهی شهادت طلبی در جامعه.....	۵۱
۱۵ - ایجاد هویت و هدف مشترک در یک جامعه.....	۵۱

فصل چهارم: امام حسین (ع) احیاگر فرهنگ شهادت

امام حسین (ع) سید و سرور شهیدان.....	۵۸
اطلاع امام حسین (ع) از شهادت خود و یارانش.....	۵۹
شهادت طلبی در نهضت حسینی.....	۶۰

فصل پنجم: جهاد مقدمه شهادت

جهاد در لغت.....	۶۸
جهاد در اصطلاح.....	۶۹
جهاد از دیدگاه قرآن.....	۷۰
ارزش و فضیلت جهاد در راه خدا.....	۷۰
۱- جهاد میدان آزمایش و سازندگی.....	۷۰

- ۲- پوشاندن گناهان و دخول در بهشت ۷۱
- ۳- پادش بزرگ و درجات والای مجاهدان ۷۲
- ۴- بخشایش و روزی شایسته برای مجاهدان ۷۵
- ۵- فضیلت و برتری جهاد نسبت به اعمال دیگر ۷۵
- شأن نزول آیه ۷۶
- ۶- بشارت الهی به مجاهدان ۷۷
- ۷- بهشت و عده‌ی قطعی خداوند برای مجاهدان و شهیدان ۷۸
- ۸- دوستی خداوند نسبت به مجاهدان ۷۹
- ۹- جهاد در راه خدا تجارنی پر سود و بی نظیر ۸۰
- جهاد از دیدگاه احادیث ۸۳
- ارزش جهاد و مجاهد در روایات اسلامی ۸۳
- ۱- پاداش نصمیم و عزم بر جهاد ۸۴
- ۲- یک روز جهاد برتر از چهل سال عبادت ۸۵
- ۳- جهاد ماهی اصلاح امور ۸۵
- ۴- جهاد دری از درهای بهشت ۸۶
- ۵- عجز و ناتوانی فرشتگان در شمارش حسنات مجاهدین ۸۶
- ۶- ناچیزی اعمال بندگان در مقابل مجاهدین ۸۶
- ۷- بهشت در سایه‌ی شمشیر ۸۷
- ۸- جهاد سیاحت مسلمانان ۸۷
- ۹- برتری درجات مجاهد در بهشت نسبت به دیگران ۸۷
- ۱۰- جهاد اشرف اعمال بعد از اسلام ۸۸
- ۱۱- مردن بر شعبه‌ای از نفاق ۸۸
- ۱۲- ترک جهاد باعث ذلت و فقر ۸۸
- ۱۳- مجد و عظمت برای نسل‌های آینده ۸۹
- ۱۴- دری در بهشت ویژه‌ی مجاهدان ۸۹

فصل ششم: شهید و شهادت در بیان آیات

۱- شهیدان زندگان جاوید	۹۴
شان نزول آیه	۹۴
حیات شهیدان	۹۵
۲- نائل شدن به رحمت و مغفرت الهی	۱۰۰
تفسیر روایی	۱۰۴
۳- شادمان به فضل و رحمت الهی	۱۰۵
شان نزول آیه	۱۰۵
تفسیر روایی	۱۱۲
۴- شهادت مابهی بخشش گناهان و دخول در بهشت	۱۱۲
شان نزول آیه	۱۱۳
۵- اطاعت کنندگان خدا و رسول به همتنشین شهیدان	۱۱۵
شان نزول آیه	۱۱۶
تفسیر روایی	۱۲۰
۶- پاداش بزرگ برای شهیدان و مجاهدان	۱۲۰
۷- شهادت تجارنی پرسود و بی نظیر	۱۲۵
شان نزول آیه	۱۲۵
تفسیر روایی	۱۳۴
شهادت وسیله است نه هدف	۱۳۸
۸- رزی نیکو برای شهیدان	۱۴۱
شان نزول آیات	۱۴۱
تفسیر روایی	۱۴۱
۹- سه موهبت الهی برای شهیدان	۱۴۹
شان نزول آیات	۱۴۹
۱۰- ایمان آورندگان به خدا و رسول به شهیدان	۱۵۴
تفسیر روایی	۱۵۸
آیات دیگر شهادت	۱۶۱

۱۶۲	۱- میناق شهادت.....
۱۶۳	تفسیر روایی.....
۱۶۶	۲- شهیدانی از میان شما.....
۱۶۶	شان نزول آیه.....
۱۷۱	تفسیر روایی.....
۱۷۳	۳- شهادت یا پیروزی.....
۱۷۴	در قاموس مؤمنان شکست وجود ندارد.....
۱۷۵	تفسیر روایی.....
۱۷۶	۴- آمدن انبیا و شهدا.....

فصل هفتم: شهید و شهادت در لسان احادیث

۱۸۴	کاربرد وزگان «شهید و شهادت» در لسان احادیث.....
۱۸۴	فضیلت و ارزشمندی «شهید و شهادت».....
۱۸۴	۱- شهادت بالاترین نیکی‌ها.....
۱۸۵	۲- شهادت شرافتمندانه‌ترین مرگ‌ها.....
۱۸۶	۳- شهید اولین وارد شونده‌ی در بهشت.....
۱۸۷	۴- خون شهید، محبوب‌ترین قطره نزد خداوند.....
۱۸۷	۵- هفت امتیاز برای شهیدان.....
۱۹۰	۶- دری مخصوص شهیدان در بهشت.....
۱۹۱	۷- شهیدان شفیعان روز قیامت.....
۱۹۳	۸- عدم احساس درد در هنگام شهادت.....
۱۹۵	۹- آرزوی شهید.....
۱۹۷	۱۰- عدم گرفتاری شهید در قبر.....
۱۹۷	۱۱- شهادت کفاره‌ی همه‌ی گناهان.....
۲۰۰	۱۲- فضیلت و برتری شهیدان دریا.....
۲۰۱	۱۳- فضیلت شهیدان بر انبیاء.....
۲۰۳	۱۴- احترام انبیا به شهیدان.....

۲۰۳	۱۵- شهیدان رهبران اهل بهشت.....
۲۰۳	۱۶- استحابت دعا هنگام ریختن خون شهید.....
۲۰۴	۱۷- جایگاه شهیدان در بهشت.....
۲۰۷	۱۸- خوشرویی خداوند نسبت به شهیدان.....
۲۰۷	۱۹- کمترین منزلت شهیدان در بهشت.....
۲۰۸	۲۰- شهیدان برترین مردم پس از اوصیاء.....
۲۰۹	عشق به شهادت و آرزوی آن.....
۲۰۹	تواب شهادت ظنبی.....
۲۱۱	آرزوی شهادت در بیان ائمه‌ی معصومین (ع).....
۲۱۴	آرزوی شهادت در ادعیه و زیارات.....
۲۱۷	دعای معصومین (ع) در مواجهه با شهادت ظنبی یاران ایشان.....

فصل هشتم: در حکم شهید

۲۲۵	۱- مرگ بوسیله‌ی بعضی از بیماری‌ها و حوادث خاص.....
۲۲۷	۲- در راه دفاع از جان، مان، حق، خانواده و همایه مردن.....
۲۲۸	۳- بر دوستی آن محسن (ع) از دنیا رفتن.....
۲۲۹	۴- طائب علم.....
۲۲۹	۵- معرفت به خدا و رسول (ص) و اهل بیت (ع) او.....
۲۲۹	۶- عاشق پاکدامن.....
۲۳۰	۷- پاسداری و حرست از مرزها.....
۲۳۰	۸- با ایمان از دنیا رفتن.....
۲۳۱	۹- جهاد در راه خدا.....
۲۳۲	۱۰- مجاهد نفس.....
۲۳۲	۱۱- تأمین کننده‌ی نیازمندی‌های خانواده.....
۲۳۳	۱۲- مرگ با طهارت.....
۲۳۳	۱۳- زائر امام حسین (ع).....
۲۳۴	۱۴- آرزوی شهادت داشتن.....

۲۳۴	۱۵- دفاع کتندی از مال
۲۳۵	۱۶- عوَمَن مَرِيض
۲۳۵	۱۷- خواننده‌ی سوره‌ی کهف در شب جمعه
۲۳۶	۱۸- خواننده‌ی سوره‌ی صافات در روز جمعه
۲۳۷	جمع بندی و نتیجه گیری
۲۴۳	کتابنامه
۲۴۳	منابع فارسی
۲۴۵	منابع عربی
۲۵۳	نمایه
۲۵۵	آیات
۲۶۳	روایات
۲۶۹	نام معصومین علیهم السلام
۲۷۱	اعلام
۲۷۶	نام کتاب‌ها
۲۸۱	اشعار

چکیده عربی

چکیده انگلیسی

پیش‌گفتار

«شهادت» در جهان بینی اسلامی دارای جایگاه و ارزش والایی است. این واژه در فرهنگ اسلامی دارای دو معنای متفاوت است: معنای خاص و معنای عام و گسترده. معنای خاص «شهادت» همان کشته شدن در راه خدا در میدان جهاد است که احکام خاصی در فقه اسلامی دارد، از جمله عدم نیاز به غسل و کفن و تدفین شهیدان با لباس خونین خود.

اما معنای عام و گسترده «شهادت» آن است که انسان در مسیر انجام وظیفه‌ی الهی کشته شود یا بمیرد. بنابراین هرکس در زمان انجام چنین وظیفه‌ای به هر صورت از دنیا رود «شهید» محسوب می‌شود، ولی آن احکام خاص را ندارد؛ مانند کسانی که در راه طلب علم و دانش و یا بوسینه بیماری‌های خاصی مثل طاعون و... کشته شوند.

«شهادت» پایان بخشیدن به حیات طبیعی و مادی برای دفاع از ارزش‌های والای انسانی و حرکت به مقام بلند شهودی است. «شهادت» عالی‌ترین مقام و بالاترین کرامتی است که نصیب بندگان خاص و خالص پروردگار می‌شود. «شهادت» نشانه‌ی کرامت، بزرگواری، مجد و شرف آدمی و منشأ سرفرازی انسان در دنیا و آخرت است. «شهادت» برنده‌ترین سلاح برای احیاء شرف و کیان امت اسلامی بوده و در اعلای کلمه‌ی توحید و پیشبرد مکتب سرافراز اسلام در ادوار و اعصار مختلف، اثر قطعی و معتد داشته است.

«شهادت» شکستن فیل ماذنات و آزادشدن و رهیدن از منزل فانی ماده و زندگی پست و پوшالی دنیا و روآوردن به سرای جاودانه و همیشگی است. «شهادت» دریچه‌ی وصال محسوب و نزدیکترین راه برای ملاقات با خداوند بزرگ است. از این رو «شهادت» بزرگ‌ترین آرمان و آرزوی اولیای الهی و اصحاب خاص آنان بوده است که

آن بزرگواران در مواقع و مناسبت‌های مختلف و در قالب دعا و نیایش از خداوند، توفیق شهادت در راه خدا را خواستار شده‌اند.

«شهادت» حرکت ارزشمندی است که نتایج اثر بخش آن همواره در جامعه جاری است. یاد و نام شهیدان، فکر و اندیشه‌ی آنان و اهداف و راه شهید همواره در عملکرد افراد جامعه نقش داشته و زمینه ساز حرکت‌های سازنده در جامعه بوده است.

«شهادت» نه تنها برای کسانی که توفیق آن را می‌یابند «فوز عظیم» و رستگاری بزرگ محسوب می‌شود، بلکه در بعد اجتماعی آن باعث حفظ و بقای موجودیت نظام اسلامی و ارزشهای دینی می‌شود.

با گسترش «فرهنگ شهادت» و روحیه‌ی «شهادت طلبی» در جامعه و ترویج آن در بین عامه‌ی مردم و به خصوص نسل جوان می‌توان به نتایج بزرگی در تثبیت و تقویت پایه‌های دینی و مبانی اعتقادی و اسلامی رسید. «فرهنگ شهادت» تضمین کننده‌ی امنیت و سلامت جامعه از تعرض دشمنان و بیگانگان است و دارای کارکردهای مختلفی در جامعه است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: فداکردن جان برای حفظ ارزش‌ها، عزت بخشیدن به افراد جامعه، ایجاد روحیه‌ی ظلم ستیزی و عدالت طلبی، ترویج فرهنگ ایثار، استقلال و حفظ تمامیت ارضی کشور، توجه به آخرت و بی‌اعتنایی به دنیا، اصلاح و سازندگی جامعه.

در قرآن کریم «شهادت» به معنای «کشته شدن در راه خدا» تلقی شده که دارای آثار و مزایای فراوانی است. خداوند در ضمن آیاتی از قرآن کریم به موضوع «شهید و شهادت» پرداخته و به تفصیل پیرامون آن سخن گفته است.

به منظور بدست آوردن دیدگاه قرآن پیرامون موضوع «شهید و شهادت» و استخراج آیات آن ابتدا با مراجعه به قرآن کریم و معجم‌های موضوعی مختلف و همچنین نرم افزارهای موضوعی قرآنی، آیات شهادت استخراج و سپس با مراجعه به مهم‌ترین تفاسیر شیعه و سنی که افزون بر بیست تفسیر می‌باشد، به شرح و توضیح آن‌ها پرداخته‌ایم.

قرآن کریم در ده مورد بحث «شهید و شهادت» را مطرح کرده و در آن به مواردی چون حیات و زنده بودن شهیدان، تأمل شدن به رحمت و مغفرت الهی، بخشش گناهان شهید و داخل شدن در بهشت و... اشاره کرده است.

محدولند در ابتدا ذهنیت مردم نسبت به مرده دانستن شهیدان را نفی کرده و آن را مورد سرزنش و نکوهش قرار داده است و حیات و برخورداری آنان از رزق و روزی در جوار رحمت الهی را برای شهیدان اثبات نموده است.

در احادیث و روایات، «شهادت» معنای عام و گسترده‌ای داشته و حتی به غیر کشته شدگان در راه خدا نیز «شهید» اطلاق شده است که در این کتاب با عنوان «در حکم شهید» از آن‌ها یاد شده است. در روایات «شهادت» جایگاه مهم و ارزشمندی دارد؛ تا آنجایی که شهادت در راه خدا بالاترین نیکی‌هاست که هیچ عمل نیک دیگری بالاتر از آن وجود ندارد.

به منظور بیان دیدگاه احادیث پیرامون «شهید و شهادت» با استفاده از نرم افزارهای اسلامی موجود روایات استخراج و سپس طبقه‌بندی شده است. به منظور تبیین و توضیح هرچه بیشتر موضوع «فرهنگ شهادت از دیدگاه قرآن و سنت» این کتاب را در هشت فصل سامان داده‌ایم:

فصل اول: «شهید و شهادت در لغت و اصطلاح». در این فصل «شهادت» در لغت و اصطلاح با مراجعه به کتب لغوی و فقهی بیان شده است. همچنین به وجه تسمیه‌ی «کشته شده در راه خدا» به «شهید» اشاره شده است.

فصل دوم: «کاربرد قرآنی ماده «شهد» و مشتقات آن». در این فصل مشتقات ماده‌ی «شهد» که در قرآن به کار رفته است، مورد بررسی قرار گرفته و معنای هر یک از آن واژه‌ها با استناد به تفاسیر بیان شده است.

فصل سوم: «تبیین مفهوم فرهنگ شهادت». در این فصل به مباحثی چون تعریف فرهنگ، تعریف فرهنگ شهادت، کارکردهای فرهنگ شهادت پرداخته شده است.

فصل چهارم: «امام حسین (علیه السلام) احیاگر فرهنگ شهادت». در این فصل به مباحثی چون امام حسین (علیه السلام) سید و سرور شهیدان، اخلاق امام حسین (علیه السلام) از شهادت خود و یارانش و شهادت طنبی در نهضت حسینی اشاره شده است.

فصل پنجم: «جهاد مقدمه شهادت». در این فصل جهاد در لغت و اصطلاح مورد بررسی قرار گرفته و سپس به جهاد از دیدگاه قرآن و احادیث پرداخته شده است.

فصل ششم: «شهید و شهادت در بیان آیات». در این فصل که اصلی‌ترین فصل کتاب می‌باشد به دیدگاه قرآن پیرامون «شهید و شهادت» پرداخته شده و به مواردی

چون حیات شهیدان، فضیلت و ارزش شهیدان، آموزش گناهان شهید و داخل شدن آنان در بهشت از دیدگاه آیات به طور مفصل بحث شده است.

فصل هفتم: «شهید و شهادت در لسان احادیث». در این فصل مباحثی چون کاربرد واژگان «شهید و شهادت» در احادیث، فضیلت و ارزشمندی شهید و شهادت، عشق به شهادت و آرزوی آن بیان شده است.

فصل هشتم: «در حکم شهید». در این فصل به کسانی که در حکم شهیدند، اشاره شده است.

سؤالات اصلی این تحقیق عبارتند از:

- ۱- در قرآن کریم «شهادت» به معنای رایج آن با چه تعبیری مطرح شده است؟
  - ۲- در قرآن و حدیث چه مزایا و آثاری برای «شهادت» بیان شده است؟
  - ۳- ترویج «فرهنگ شهادت» از دیدگاه قرآن و حدیث چه نتایجی از نظر اجتماعی به دنبال خواهد داشت؟
- فرضیه‌ها:**

- ۱- در قرآن کریم غالباً با دو تعبیر «قتل فی سبیل الله» و «جهاد فی سبیل الله» از شهادت به معنای رایج آن یاد شده است.
  - ۲- در قرآن و حدیث «اجر عظیم» و «فوز عظیم» و آثار مثبت دیگر فردی و اجتماعی بر «شهادت» مترتب گردیده است.
  - ۳- «شهادت» نتایج مثبت متعددی از نظر اجتماعی از دیدگاه قرآن و سنت به دنبال دارد که مهم‌ترین آن تضمین بقای جامعه اسلامی و حفظ آن از تعرض دشمن می‌باشد. امید است این کوشش ناچیز مورد قبول خداوند سبحان واقع شود و گامی باشد در جهت شناخت «شهید و شهادت»، اهداف و آرمان‌های شهیدان و فراگیر کردن «فرهنگ شهادت» در جامعه.
- در خاتمه وظیفه‌ی خود می‌دانم از بذل توجه و عنایت اساتید محترم حجت الاسلام والمسلمین مهدوی راد و دکتر لسانی فشارکی که از راهنمایی‌ها و نظرات ایشان کمال استفاده را نموده‌ام، تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از جناب آقای دکتر عباس عرب که با مطالعه دقیق کتاب، نکات ارزنده و سودمندی بیان نمودند، سپاسگذارم.

سرانجام از پدر و مادر عزیز و دلسوز و همسر فداکار و فرزند عزیزم که زمینه‌ی مساعد برای انجام این پژوهش را فراهم نمودند، کمال تشکر و قدردانی را دارم. بی‌گمان این اثر ناچیز خالی از لغزش و کاستی نیست؛ از این‌رو پذیرای پیشنهادات و نظرات تکمیلی همه اساتید و صاحب نظران گرامی هستم. در پایان از خداوند متعال مسئلت دارم تا ما را بر و راه شهیدان قرار داده و عاقبت کار ما را ختم به شهادت گرداند. «ان شاء الله»

«وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ»

شهادت الرضائیه - مجتبی نوروزی

هشتم آبان ۱۳۸۸ یازدهم ذی‌قعدة ۱۴۳۰

(ولادت با سعادت حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام)